

Küresel Enerji Denklemine Trump Değişkeni

İSMAİL KAVAZ

- Trump döneminde küresel enerji denklemini nasıl şekillenecek?
- Trump yönetiminin enerji alanında ne gibi hamleler yapması öngörülüyor?
- Türkiye ve bölge açısından bu değişim nasıl sonuçlar doğurabilir?

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) yeni başkanı olarak seçilen Donald J. Trump 20 Ocak 2017 itibarıyla resmen göreve başladı. Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı olarak seçimleri kazanan Trump, dış politika, ekonomi, enerji ve güvenlik ile ilgili birtakım söylemleriyle daha seçim döneminde dikkatleri üzerine çekmeyi başardı. Korumacı bir ekonomik yapı ile birlikte ABD'nin diğer ülkelerle rekabet gücünün artırılması yönündeki söylemleri, Ortadoğu'daki askeri varlığından duyduğu rahatsızlığı belirtmesi ve enerji konusunda tam bağımsız bir ülke planlaması gibi düşünceleri Trump'ın seçim döneminde öne çıkan görüşlerini oluşturmaktadır.

Trump yönetiminin enerji alanındaki en temel politikalarının başında fosil yakıt üretiminin –üzereindeki yasal kısıtlamalar azaltılarak– teşvik edilmesi ve bu şekilde “yeni bir enerji devrimi”nin başlatılması gelmektedir.¹ Obama döneminde hayata geçirilen Beyaz Saray İklim Eylem Planı ve açık deniz petrol-doğalgaz arama çalışmalarını kısıtlayan düzenlemelerin kaldırılması yoluyla petrol ve doğalgaz sektörlerinin

daha aktif hale getirilmesi ve bu şekilde istihdamın artırılması planlanmaktadır.²

Kurduğu kabinesinde Enerji Bakanı olarak Teksas eski Valisi Rick Perry'yi ataması birtakım çevrelerden ciddi eleştirilere sebep olsa da Trump gerek seçim döneminde gerekse seçimden sonra olduğu gibi bu eleştirileri ciddiye almamıştır. Üç dönem boyunca Teksas Valisi olarak çalışan Perry, Texas A&M Üniversitesi “Hayvan Bilimi” bölümünden mezun olmuş ve ardından Amerikan Hava Kuvvetleri'nde pilot olarak çalışmıştır. En son 2012 ve 2016 yıllarında ABD başkanlık seçimlerinde aday olmuş ancak ilk turda elenmiştir. Geçmiş deneyimlerine bakılacak olursa Rick Perry'nin çevre, iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konularda duyarsız bir politika izleyebileceği öngörülmektedir. Bu nedenle zaten yüksek seviyelerde olan ABD'nin çevre faturası daha da artabilir. Bu durum sadece ABD'yi değil aslında tüm dünyayı tehdit etmektedir.

ABD'nin 45. Başkanı olan Donald Trump'ın başkanlık yeminini etmesinin hemen ardından Beyaz Saray resmi internet sitesinden enerji, dış politika, istihdam, büyüme ve savunma gibi alanlarda birtakım duyurular

1. “An America First Energy Plan”, Donald J. Trump, <https://www.donaldtrump.com/policies/energy/>, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2017).

2. Oliver Milman, “Trump Could Reverse Dramatic Progress on Clean Energy, Experts Fear”, *The Guardian*, 14 Kasım 2016.

İSMAİL KAVAZ

Gazi Üniversitesi Ekonometri Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Leicester Üniversitesi'nde tamamladı. Doktora eğitimine Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İktisat Bölümü'nde enerji alanında devam etmektedir. Enerji ekonomisi, dış ticaret, ekonomik büyüme alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

yapıldı. Açıklama, Obama döneminde yürürlüğe giren ve seçim sürecinde Trump tarafından eleştirilen bazı yasaların kaldırılacağını kanıtlar niteliktedir. Göreve gelir gelmez ilk iş olarak enerji konularını gündeme alan Trump yönetimi, “Önce Amerika Enerji Planı” başlıklı duyuruda İklim Eylem Planı ve ABD’nin Suları Kanunu gibi “zararlı ve gereksiz” yasaların Amerikan ekonomisine büyük maliyet getirdiğine ve kaldırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir.³ Trump yönetimi ülke sınırları içerisinde atıl olarak bekletilen kaya gazı, petrol ve doğalgaz kaynaklarının bir an önce ekonomiye kazandırılacağını ve buradan elde edilecek gelirle alt yapı çalışmalarına ağırlık verileceğinin sinyallerini vermektedir. Yapılan açıklamada ayrıca Başkan Trump’ın enerji konusunda tam bağımsız bir ülke olma konusunda kararlı olduğu, Körfez ülkelerindeki müttefiklerle terör karşıtlığı stratejileri ve enerji ilişkileri konularında olumlu ilişkiler geliştirilmesi gerektiği ile ilgili görüşlerine yer verilmektedir. Yine seçim çalışmalarında üzerinde sıklıkla durulan “Küresel Isınma” ile ilgili bölümün Beyaz Saray internet sitesinden çıkartılması Trump’ın göreve başlamasının hemen ardından bu konuyu ele alacağını göstergesi niteliğindedir.

ABD’nin özellikle Ortadoğu, Hazar Denizi ve Doğu Akdeniz bölgelerindeki enerji kaynaklarını yönetmek istemesi ve bunun karşısında Rusya’nın buradaki hakimiyetini sürdürme yönündeki adımları bölgede enerji alanında sıcak günlerin beklendiğini göstermektedir. Önümüzdeki süreçte ABD’nin Türkiye üzerinden Rusya ve dolaylı olarak Çin ile özellikle doğalgaz kaynakları ve geçiş güzergahları konusunda rekabet etmesi beklenmektedir.

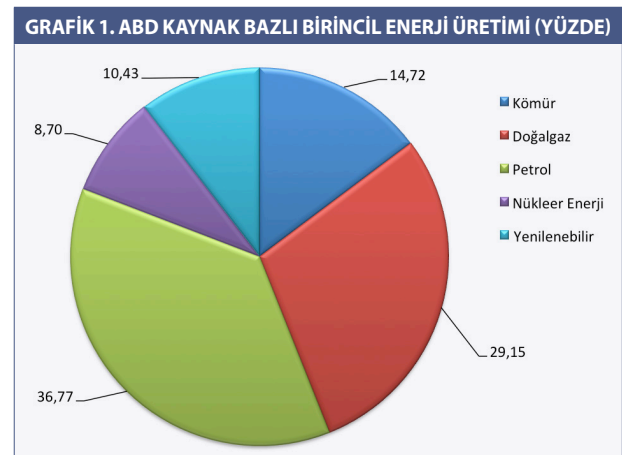
Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan doğalgazın Türkiye’ye ve sonrasında Güney Gaz Koridoru vasıtasıyla AB ülkelerine iletilmesi adına ABD’nin yoğun çaba sarf etmesi beklenmektedir. Henüz fizibilite çalışmaları devam eden bu proje Türkiye’nin enerji ticaretinde merkez ülke olma çabasında kritik bir viraj niteliğindedir. Bu doğrultuda yeni ABD hükümeti ile kurulacak iyi ilişkiler Türkiye açısından son derece önemli olma durumundadır.

3. “An America First Energy Plan”, The White House, <https://www.whitehouse.gov/america-first-energy>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2017).

Küresel enerji denkleminin şimdiden nasıl şekilleneceğini kesin olarak belirleyebilmek zor olsa da önümüzdeki dönemde enerji alanında birtakım değişimlerin yaşanabileceğinin sinyalleri verilmektedir. Yeni dönemde enerji alanında ABD merkezli birtakım politika değişimleri beklenmekte ve bu değişimlerin küresel ölçekte ses getirebileceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan özellikle Ortadoğu özelinde ABD, Rusya ve Türkiye’nin ortak hareket ederek bölgedeki enerji denklemini yeniden şekillendirebileceği ve dolayısıyla bölgeye istikrar getirilebileceği öngörülmektedir. Türkiye böyle bir durumdan maksimum fayda sağlayabileceğinin farkındadır. Bu nedenle bölgeye istikrarın yeniden kazandırılması sürecinde fayda-maliyet analizi çok dikkatli yapılmalı ve ulusal çıkarlara uygun bir şekilde hareket edilmelidir.

ABD’NİN GENEL ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

ABD’nin 2016 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla birincil enerji üretim oranlarına bakıldığında fosil yakıt üretim miktarlarının (yüzde 78) yenilenebilir ve nükleer enerjiye göre fazla olduğu görülmektedir (Grafik 1). Bu durumun önümüzdeki dönemde de bu şekilde olacağı hatta fosil yakıt üretiminin artacağı ve yenilenebilir enerji payının ise göreceli olarak azalacağı tahmin edilmektedir.

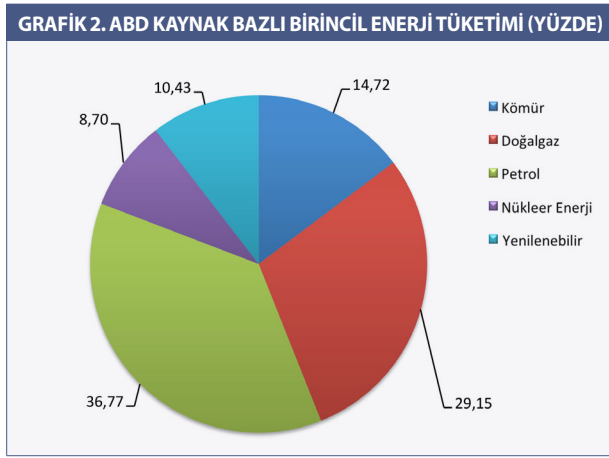

Kaynak: US Energy Information Administration⁴

4. “Monthly Energy Review” U.S. Energy Information Administration (EIA), <https://www.eia.gov/totalenergy/data/monthly/pdf/mer.pdf>, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2017).

Enerji konusunda ABD'nin tam bağımsız bir ülke olmasını planlayan Trump yönetimi, başta OPEC ülkelerine ve ABD'nin çıkarlarına uymayan bütün ülkelere olan enerji bağımlılığını bitirmeyi ve enerji konusunda kendi kendine yetebilen bir ülke konumuna gelmesini tasarlamaktadır.⁵ Bu nedenle federal topraklarda bulunan ve yaklaşık 50 trilyon dolar olan kaya gazı, petrol ve doğalgaz rezervlerinin aktif hale getirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.⁶

Birincil enerji tüketim oranlarında da tıpkı üretim oranlarında olduğu gibi fosil yakıtların üstünlüğü görülmektedir (Grafik 2). Yeni ABD yönetiminin enerji politikaları ışığında kömür, doğalgaz ve petrol tüketimini teşvik edici uygulamaları artıracığı beklenmektedir. İklim değişikliği olgusunu kabul etmeyen ve bunun Çin tarafından Amerikan ekonomisinin rekabet gücünü kırmak adına ortaya atıldığına inanan Trump, bu anlamda yenilenebilir enerji projelerini yaşıatacağının sinyalinin vermiştir.⁷

Kaynak: US Energy Information Administration⁸

ABD Enerji Bilgi Kurumu'nun (*US Energy Information Administration*) verilerine göre son yıllarda giderek artış gösteren yenilenebilir enerji tüketiminin yerini

5. Steven Mufson ve Brady Dennis, "On White House Website, Obama Climate Priorities Vanish, Replaced by Trump's Focus on Energy Production", *The Washington Post*, 20 Ocak 2017.

6. "Donald Trump Göreve Hızlı Başladı", *Sabah*, 21 Ocak 2017.

7. Edward Wong, "Trump Has Called Climate Change a Chinese Hoax. Beijing Says It Is Anything But", *The New York Times*, 18 Kasım 2016.

8. "Monthly Energy Review".

daha çok kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıt tüketimine bırakacağı tahmin edilmektedir. Buradan hareketle, İklim Eylem Planı'nın yürürlükten kaldırılması gündemi ve küresel ısınma gibi konularda verilen beyanatlara dayanarak Trump yönetiminin ABD ekonomisinin rekabet gücünü artırmak adına fosil yakıt tüketimini teşvik edici politikalara yönelebileceği varsayımı yapılmaktadır.

TRUMP YÖNETİMİNDE ABD'NİN YENİ ENERJİ POLİTİKALARI

Donald Trump'ın seçim döneminde ve sonrasında enerji konusundaki söylemleri genel olarak politikaların değişeceği ve yeni bir enerji devrimi gerçekleşeceğinin ipuçlarını verir niteliktedir. Özellikle çevre ve iklim politikaları kapsamında yoğun eleştiriler almış olmasına rağmen Trump'ın söylemleri gelecek dönemde farklı bir enerji stratejisi izleneceğine işaret etmektedir. Genel olarak enerji üretimi, tüketimi ve dolayısıyla Amerikan ekonomisini etkileyebilecek olan değişimlerin şu şekilde olması beklenmektedir:

- Amerikan Çevresel Koruma Ajansı'nın (EPA) temiz enerji planı Trump tarafından seçim döneminde maliyetli, yandaş ve kısıtlayıcı olduğundan dolayı yoğun bir şekilde eleştirilmiştir.⁹ Bu nedenle yeni yönetimin temiz enerji planını yürürlükten kaldırarak karbon emisyonunu önlemek adına daha düşük maliyetli, makul ve serbest piyasa koşullarını içeren alternatif politikalar sunması öngörülmektedir.
- Trump yönetimi federal arazileri enerji üretimine daha fazla açarak yerel petrol ve doğalgaz üretimini artırmayı planlamaktadır.¹⁰ Böylelikle enerji fiyatlarının düşürülmesi yoluyla ulusal borcun azaltılması ve ekonomiye katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

9. "Donald J. Trump's Vision", Donald J. Trump, <https://www.donaldjtrump.com/policies/regulations>, (Erişim tarihi: 16 Ocak 2017).

10. "Trump Outlines Plan for American Energy Renaissance", Donald J. Trump, 22 Eylül 2016, <https://www.donaldjtrump.com/press-releases/trump-outlines-plan-for-american-energy-renaissance>, (Erişim Tarihi: 16 Ocak 2017).

- Obama yönetimi tarafından enerji alanına getirilen çoğu kısıtlamada olduğu gibi enerji üretiminde fosil yakıtların ve özellikle kömürle enerji üretiminin azaltılması yönündeki düzenlemelerin Trump yönetimi tarafından kaldırılması beklenmektedir.¹¹
- Başta rüzgar ve güneş olmak üzere yenilenebilir enerji çeşitlerindeki sübvansiyonların azaltılması planlanmaktadır.¹² Yenilenebilir enerji sektöründeki yatırımcılar tüm dünyada olduğu gibi ABD’de de fiyatların düştüğünü ve diğer enerji çeşitleri ile rekabet edilebilir hale geldiğini iddia etmektedirler. Trump yönetimi de bu iddia karşısında teşvik ve devlet yardımlarını azaltarak yenilenebilir enerji sektörünü bir anlamda kendi kaderine terk etmeyi düşünmektedir.
- İklim değişikliği ile ilgili tutumu sıklıkla eleştirilen Trump, Paris’te 195’ten fazla ülke tarafından imzalanan 21. Taraflar Konferansı’nda (COP21) alınan kararların ABD’nin aleyhine olduğunu ve bundan vazgeçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.¹³ Bu bağlamda önümüzdeki dönemde ABD’nin COP21 kapsamındaki kararları rafa kaldırması öngörülmektedir.
- Obama döneminde çevre duyarlılığı da dikkate alınarak hidrolik enerji ile ilgili birtakım çalışmalar yapılmıştı. Ancak Trump yönetiminin bu çalışmaların aksine hidroelektrik üretimini sınırlandıracığı tahmin edilmektedir.
- Önceki dönemde kısıtlamaya tabi tutulan doğalgaz ihracatının yeniden desteklenerek artırılması planlanmaktadır. Bu sayede dış ülkelerle olan ticari ilişkiler güçlendirilerek ABD’ye ekonomik ve politik katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

11. Berkeley Lovelace Jr., “Cramer on Trump’s Energy Pledge: There Are not Millions of Jobs That Can Be Created”, CNBC, 22 Kasım 2016.

12. “Economics to Keep Wind and Solar Energy Thriving With Trump”, Bloomberg, 23 Kasım 2016.

13. “Donald Trump Would Cancel Paris Climate Deal”, BBC News, 27 Mayıs 2016.

- Obama döneminde çevresel ve politik kaygılardan işletmeye alınmayan Kanada ile ABD arasındaki Keystone XL petrol boru hattı projesinin yeni dönemde tekrar gündeme gelmesi beklenmektedir.¹⁴ ABD’ye istihdam ve millî gelir açısından katkı sağlaması beklenen projenin aynı zamanda iki ülke ilişkilerini de artıracığına inanılmaktadır.

Önümüzdeki dönemin küresel enerji denklemini açısından ne göstereceği merak konusuysen ABD’nin enerji politikasını fosil yakıt kullanımını artırma, bol ve ucuz enerji tüketimini yaygınlaştırma ve Trump’a göre politik kaygılar nedeniyle ortaya atılan iklim meselelerinin daha gerçekçi bir şekilde çözülmeye çalışılması gibi konular çerçevesinde şekillenebileceği öngörülmektedir. Bu doğrultuda enerji konusunda tam bağımsız bir ülke dizayn etmeyi planlayan Trump, ABD’nin ekonomik ve stratejik amaçlarının başında enerji alanında hakimiyeti sağlamayı temel politika olarak tanımlamaktadır.¹⁵

TÜRKİYE VE BÖLGE AÇISINDAN DOĞABİLECEK SONUÇLAR

Yeni dönemde Türkiye ve çevresi ile Ortadoğu’da yaşanacak gelişmelerin temelinde yine enerji olacaktır. Trump’ın ABD’nin dış politikalarını şiddetli bir şekilde eleştirmesi ve köklü değişiklikler öngörmesi Türkiye açısından bir avantaja dönüştürülebilir. Yeni ABD yönetiminin Rusya ile sıcak ilişkiler geliştirmek istemesi, Irak savaşının bir hata olduğu konusundaki tutumu, NATO harcamaları ve ABD’nin Ortadoğu bölgesindeki askeri varlığı hakkındaki düşünceleri bölgede dengelerin yeniden şekillenebileceğine işaret etmektedir.

Enerji konusunda Türkiye’nin bölgedeki mevcut rolünün önümüzdeki dönemde de artarak devam

14. Ed Crooks, “Trump Victory Breathes Life into Keystone XL Pipeline”, *Financial Times*, 10 Kasım 2016.

15. Bob Ward, “What Energy and Climate Change Policies Can We Expect from President Trump?”, London School of Economics and Political Science, <http://www.lse.ac.uk/GranthamInstitute/news/what-energy-and-climate-change-policies-can-we-expect-from-president-trump/>, (Erişim tarihi: 14 Ocak 2017).

edeceği özellikle Rusya ile yaşanan olumlu gelişmelerle birlikte Türkiye-ABD ve Rusya'nın iş birliği içerisinde bu bölgedeki enerji politikalarına yön verebileceği öngörülmektedir. Bölgede yaşanan sorunların Türkiye, Rusya ve ABD tarafından ortaklaşa ele alınması ve çözüm üretilmesi yeni dönemde daha olası görünmektedir. Bu doğrultuda özellikle Suriye, Irak ve Ortadoğu'daki gelişmeler enerji denklemindeki değişkenlerin yeniden yapılandırılmasında etkili olacaktır.

Bölgede hayata geçirilmeyi bekleyen birçok proje bulunmaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan geniş petrol ve doğalgaz rezervlerinin çıkarılarak Türkiye üzerinden dünya piyasalarına ulaştırılması noktasında ABD'nin önemli bir aktör olması beklenmektedir. Doğu Akdeniz bölgesindeki güvenlik ve enerji iş birliği çalışmalarına yeni dönemde hız verilerek devam edilmesi ve bu sayede hem ekonomik fayda sağlanması hem de siyasi gerginliklerin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Türkiye'nin enerji ticaretinde merkez ülke olması noktasında katkı sağlayacağına inanılan bu projelerin, yeni ABD yönetimi ve Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri olumlu bir şekilde etkileyeceği tahmin edilmektedir. ABD merkezli birtakım uluslararası enerji şirketlerinin bölgeye olan ilgisinin artarak devam edeceği ve yeni ortaklıkların kurulabileceği bir ortamda Türkiye önemli bir rol oynayacaktır. Bu açıdan bölgeye getirilecek istikrar ortamından en fazla fayda sağlayacak ülkelerden birinin Türkiye olacağı açıktır. Türkiye özellikle enerji konusundaki kritik rolü gereği ABD ile karşılıklı çıkarları doğrultusunda adımlar atarak bölgeyi enerji konusunda bir cazibe merkezi haline getirme amacındadır. Böylelikle hem Türkiye hem de çevresi kazanç sağlayacaktır.

SONUÇ

Yeni dönemde ABD'nin enerji alanında ne gibi hamleler gerçekleştireceğini şimdiden net bir şekilde söylemek oldukça zordur. Ancak Trump yönetiminin verdiği sinyaller doğrultusunda şu hususlara dikkat çekilmektedir:

- Fosil kaynaklara dayalı yakıt üretiminin teşvik edilerek artırılma yoluna gidilmesi muhtemeldir. Obama döneminde yürürlüğe giren açık denizlerde petrol ve doğalgaz arama çalışmalarının kısıtlanması ile ilgili düzenlemelerin kaldırılması beklenmektedir.
- Obama döneminde askıya alınan doğalgaz ihracatı ve petrol boru hattı projelerinin yeniden gündeme getirilmesinin gerekliliğine inanan Trump yönetimi, bu projelerle “yeni bir enerji devrimi” gerçekleştirileceğine ve Amerikan ekonomisinin yeniden canlandırılacağına inanmaktadır.
- Yeni yönetim tarafından Amerikan ekonomisine büyük maliyet yüklediği düşünülen Beyaz Saray İklim Eylem Planı gibi politikaların değiştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Ülke sınırları içerisinde bulunan kaya gazı, petrol ve doğalgaz rezervlerinin çıkarılması ve buradan elde edilecek gelirin altyapı çalışmalarına aktarılması düşünülmektedir.
- Yenilenebilir enerji ile ilgili yönetmeliklerin yeniden ele alınacağı ve bu alandaki teşviklerin azaltılacağına sinyalleri verilmektedir. İklim değişikliği konusunun Amerikan ekonomisinin rekabet gücünü kırmak adına çıkarıldığına inanan Trump'ın görüşleri doğrultusunda yenilenebilir enerji yatırımlarının yavaşlayabileceği tahmin edilmektedir.
- ABD'nin Körfez ülkelerindeki müttefikleriyle terör ve enerji konularında iyi ilişkiler geliştirmesi ve bu sayede bölgeye ekonomik ve politik istikrar getirilmesi planlanmaktadır. Yeni ABD yönetiminin bölgedeki önemli güçlerden biri olan Rusya ile ilişkilerini düzeltme isteği içinde olması bölge açısından son derece önemlidir. Olası bir ABD, Rusya ve Türkiye iş birliği bölgedeki enerji denkleminin yeniden analiz edilmesine neden olacaktır.

Sonuç olarak yeni ABD yönetiminin enerji politikaları kapsamındaki söylemleri geleceğe yönelik birtakım ipuçları vermektedir. Bu söylemler ışığında yeni dönemde ABD'nin enerji konusunda tam bağımsız bir ülke olma noktasında adımlar atacağı öngörülmektedir. Türkiye ve bölge açısından da ABD'nin

yeni enerji politikalarının bazı yansımalarının olacağı açıktır. Bu açıdan, Türkiye'nin özellikle enerji ticaret merkezi olma hedefleri doğrultusunda ulusal çıkarlarına uygun hareket ederek bölgedeki ekonomik ve siyasi istikrarın yeniden şekillenmesi adına hamleler yapması beklenmektedir.